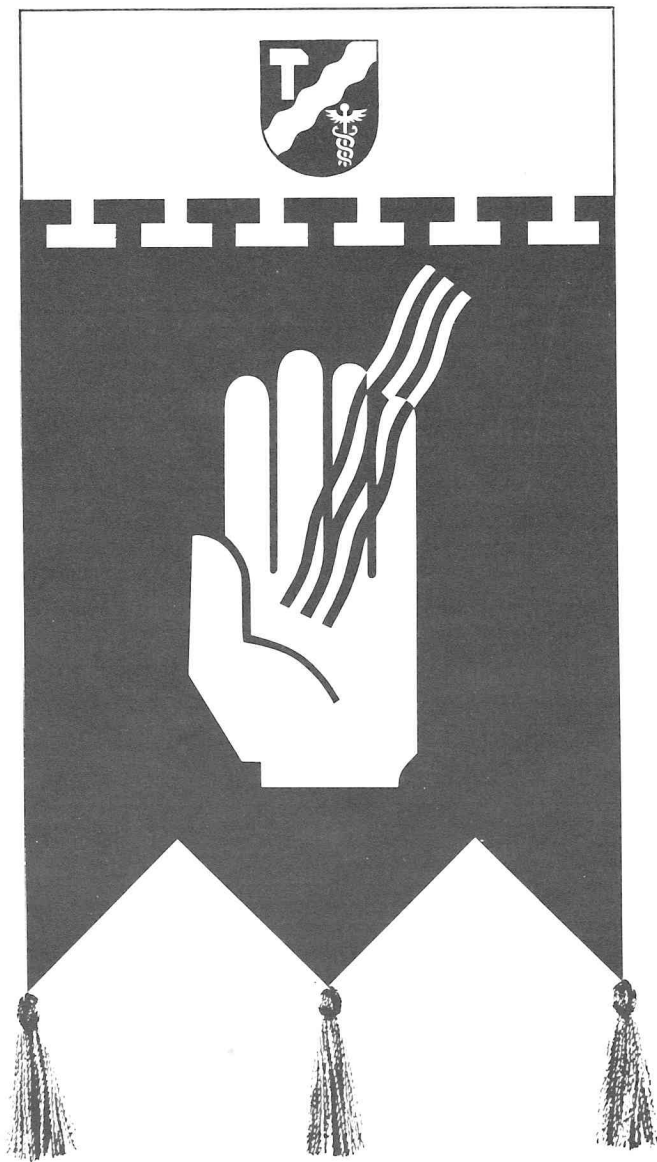

TAMPEREEN SEUDUN INVALIDIT

TERVEITTEN EHDOKSILLA

Kirjoittanut: Aaro Salmela
Julkaisija: Tampereen Seudun Invalidit r.y.
Kirjapaino: Koillissanomat Oy
KUUSAMO
ISBN 951-99820-2-7

LUKIJALLE

Tampereen Seudun Invalidit ry:n toiminnasta on julkaistu useitakin historiikkeja, mutta 50-vuotisjuhlatoimikunta on katsonut tarpeelliseksi saattaa vuosikymmenten tapahtumat samojen kansien väliin.

Tähän 50-vuotishistoriikkiin onkin ensimmäiset 30 vuotta kirjattu enemmän luettelonomaisesti, joskin sitä enemmän pyritty nostamaan sieltä esiin ihmistä, sillä yksikään yhdistys ei menesty ilman palavasieluisia jäseniä. Heitä yhdistyksen alkuvuosina kaikkein eniten tarvittiin — kysymyksessä kun oli luutuneitten asenteitten murtaminen.

Vammaisen osa ei koskaan ole ollut eikä ole helppo. Viisikymmentä vuotta sitten hänen oli tultava toimeen terveitten ehdoilla. Sen tajusivat kipeästi ne 11 yhdistyksen perustajajäsentä, jotka maanantaina 12. huhtikuuta 1937 iltapäivällä kokoontuivat Tampereen kaupungintalolle. Tänään heidän viitoittamaansa uraa on jo helppo kulkea.

Kuluneeseen 50:een vuoteen mahtuu maamme kansainvälisestikin korkealle tunnustettu sosiaalinen lainsäädäntö, minkä muotoutuminen on paljolti Tampereen seudun invalidien, monen sisaryhdistyksen ja yhteisen kattojärjestön — Invalidiliiton — hellittämättömän työn tulosta.

Köyhäinhoitolaisesta tämän päivän palvelutalon asukkaaksi on pitkä ja tuskallinen matka, mutta samalla se on osoitus kehittyvän yhteiskunnan sosiaalisesta mielenlaadusta.

Olkoon tämä historiikki pienenä kiitoksena sekä Tampereen seudun invalidien jo poismenneille uranavaajille, vammaisjärjestöille että omalle yhteiskunnallemme.

Aaro Salmela

N° 57.

Vuonna 1862 joulukuun 29 päivä Houti-kunta
 ulat Taria Tarsu Uesmenen rakka
 Reijon Lappet aukkumme koulta
 Kontraktilla että ettäthä ja haitaa
 Seuraavalla Tarsulla

tylas kvesta för Elesta reallij
Sakris Pauske - ^{1. Byska} ~~1. Byska~~ ~~2. Byska~~ ~~3. Byska~~

Poika ryhäkseen Edeltä vastaan
Kullassa määttä 13 Ruplaa 30. kope.

Kuiteratain Taimi Ahjuni Summa Joka on 1269

Arctia Tyto Zelleri 1. *Rhyssa Hopia* 2

Sabin's. Paris

ER

Sama Kuitteaus Pihlak Sak Wonna 186

San Matteo & tepla ja ka ali eukhianii.

Summa 13 Rupia

30. Koprucki, H. H.

En Salkkälämien Kautta maiksetaan

haijasi in the market

Stuktek 29 p. 1263

C. Sauer 57.20 - Kustaus 2000
 Lapsihuutokauppaa vuodelta 1862.

Lapsihuutokauppaa vuodelta 1862.

AIKA ENNEN 12. HUHTIKUUTA 1937

Kauneuteen, virheettömyyteen ja tehokkuuteen tähtäävä länsimainen kulttuurimme on hellenististä perua. Sen ääripäätä edusti muinainen Spartan valtio, joka yksinkertaisesti poisti vialliset yhteisöstään. Vasta kristinusko toi asenteisiin inhimillisyyttä, mutta kuten tavallista — hyvän esiinmarssi kesti vuosisatoja. Läpi niin keskiajan kuin uudenkin ajan vammaisen turvana oli yksityinen armeliaisuus sekä kirkon kymmenykset, joilla perustettiin ns. pyhänhengen huoneita ja hospitaaleja. Yhteiskunnallinen herääminen taas antoi odottaa itseään.

Suomessa annettiin ensimmäinen asetus köyhäinhoidosta v. 1852. Tämän ”Keisarillisen Majesteetin armollinen asetus yhteisestä waiwaisten-holhouksesta Suomen Isoruhtinaanmaassa” taustalla olivat 1830-luvun katovuodet, jolloin suuret kerjäläislaumat kiersivät kaikkialla. Seuraava vuosikymmentä onkin sanottu yhteiskunnallisen herätyksen vuosikymmeneksi, jona sosiaaliset ongelmat nousivat tarkastelun kohteeksi niin yleisessä keskustelussa kuin lehtienkin palstoilla.

Vuoden 1852 asetus sääti ruotielatuksen, joka koski maanomistajia. Kunnallisen vaivaishoitohallituksen oli määrä osoittaa ruotivaivaiset heidän huollettavakseen vaivaistuvan puuttuessa. Vaivaistupiin ei saanut osoittaa lapsia ja ellei lastenkotia ollut, lapset oli osoitettava:

”niin pitkäksi aikaa kuin mahdollinen on, yhteen ja samaan paikkaan elätettäväksi ja holhottavaksi tingattaman hyvintunnetuin ja päälleluotettawain personain tykönä, jossa ne, nauttien muutoin kristillistä ylöskaswatusta ynnä saawat tilaisuutta oppiaksensa sellaista käsityötä, maamiehentöitä eli muita soweliaita askareita, joiden kautta he wastedes taitanewat itsensä elättää ja aikaan auttaa sekä myös tulla kunnon jäseneksi kansakunnalle.”

Käytännössä asetus johti siihen, että avun tarpeessa olevat lapset huu-
tokaupattiin alhaisimman hinnan tarjonneille talokkaille. Kyseinen ”auksuuni” sovitettiin joulun jälkiviikolle — Viattomain lasten päiväksi.

Vuoden 1852 asetus koki vastaiskun v. 1879 köyhäinhoitoasetuksessa, jossa nyt heijastelivat 1860-luvun katovuodet. Aiemmassa asetuksessa katsottiin ollun liian anteliaita ja köyhyyden oletettiin lisääntyvän, koska vaivaishoidosta oli tullut jokaisen oikeus. Luultiin, ettei köyhiä enää kiinnostaisi työnteko, vaan he käyttäisivät vaivaishoitolainsäädän-

töä hyväkseen. Vielä ei nähty, että köyhyys paljolti johtui lisääntyvästä väestöstä, jonka mahdollisuudet maaseudulla olivat varsin rajalliset ja jolle Suomen silloinen vielä kehittymätön teollisuus kaupunkipaikoissa tarjosi niukasti työtä.

Kaikessa ankaruudessaan v. 1879 asetus jakaantui kahteen osaan: pakolliseen ja vapaaehtoiseen antamatta kenellekään lakisääteistä oikeutta vaivaishoitoon. Kunnat velvoitettiin auttamaan turvattomia lapsia, sairaita ja muita työkyvyttömiä ja vain valistuneimmat kunnat ohjasivat huoltotoimintaansa inhimillisempään suuntaan. Asetus ei mainitse enää ruodillakierrättämistä, mutta käytännössä ruotiasetus oli vielä v. 1903 voimassa 32:ssa maalaiskunnassa ja jatkui jopa 1930-luvulle saakka.

Varallisuuteen perustuva äänioikeus — varsinkaan kaupungeissa — ei ollut omiaan nostamaan vammaisen asemaa ja kun vielä ns. vanhatestamentillinen ajatustapa määritteli vamman rangaistukseksi ”jostakin”, jäi vammaisesta huolehtiminen edelleenkin paljolti armeliaisuuden varaan.

Lastensuojelutyö kehittyikin 1800-luvulla yksityiseltä pohjalta. Ensimmäinen raajarikkoisten poikien huoltoon tähtäävä laitos on peräisin Saksasta vuodelta 1832. Sen perusti Müncheniin J. von Kuriz. Myöhemmin laitos avautui myös tytöille ja pyrkimyksenä oli kasvattaa ja kouluttaa lapset yhteiskunnan toimiviksi jäseniksi. Vastaavan laitoksen perusti v. 1873 Tanskaan pastori Knudsen, jonka näkemyksenä oli, että ensin kaikin mahdollisin lääketieteellisin keinoin oli parannettava elimellistä vajavuutta ja sen jälkeen kouluttaa raajarikkoinen yhteiskunnan toimivaksi kansalaiseksi.

Kunnian raajarikkoisten lasten huollosta maassamme kantavat ensi sijassa naiset. Yhteiskunnallinen herääminen 1840-luvulla nosti esiin keskustelun myös naisen asemasta yhteiskunnassa, hänen osallistumisestaan päätöksentekoon ja hänen koulutuksestaan. Aikakauden naisista vain säätyläisille annettiin kasvatusta, joka sekin oli pääasiassa käytännön taitoihin ohjaavaa. Naisten aktiivisuus omassa asiassaan heräsi ja Fredrika Runebergin johdolla perustettiin Porvooseen v. 1846 Suomen ensimmäinen ”Rouvasväen Yhdistys”.

Ajatus levisi nopeasti kaupungista kaupunkiin ja Rouvasväen yhdistysten tehtäväkenttään kuuluivat mm. alakoululaisten tukeminen, turvattomien tyttöjen ottaminen jäsenten koteihin ja lastenkotien ylläpito.

Pastori Knudsenin laitos oli esikuvana Suomen ensimmäiselle raajarikkoisten lasten huoltolaitokselle. Sen perustaja neiti Vera Hjelt tutustui Tanskan laitokseen ja sai muutamia pääkaupunkilaisia naisia — miehiäkin — innostumaan ajatuksesta. Lokakuulla 1889 perustettiin Helsingissä Raajarikkoisten Auttamisyhdistys ja sitä tuki voimallisesti silloinen vaivahoidon ylitarkastaja G. A. Helsingius.

Auttamisyhdistys avasi marraskuulla 1890 Raajarikkoisten Työkoulun, jonka ammattiopetukseen kuuluivat lähinnä käsityöt. Myöhemmin yhdistyksen nimi muuttui Raajarikkoisten huoltolaitokseksi ja edelleen Ruskeasuon koulusäätiöksi.

Toinen raajarikkoisten lastenkoti perustettiin Ouluun v. 1891. Sen takana oli Oulun Rouvasväen Yhdistyksen jäsen, kapteenin rouva Wenny Braxen. Lastenkoti kantaa tänään nimeä Lohipadon erityiskoulu.

Lainsäädännön myllyt kuitenkin jauhoivat! Komiteamietintö vuodelta 1907 tarkastelee kasaantuvaa köyhäinhoito-ongelmaa seuraavasti:

”Kuitenkin köyhäinhoitoa on sen vuoksi annettava siinä muodossa, että todella tarvitseva, sairas, vanhuuttaan heikko ja raajarikkoinen tyydytyksellä ottaa vastaan tarjotun avun, mutta kevytmielinen, työhön haluton ja juomari ainoastaan viimeisenä keinona vastenmielisesti kääntyy kunnallisen köyhäinhoidon puoleen.”

Samainen komiteamietintö näkee kuitenkin jonkinlaista sarastusta tai-vaanrannalla ja jatkaa:

”Viime aikoina on opittu näkemään, että sokeista, kuuromykisistä, kaatuvatautisista, viallisista, raajarikoista ja heihin verrattavista henkilöistä voidaan useassa tapauksessa, jos he saavat tarkoituksenmukaista hoitoa, kehittää hyödyllisiä, työhön kykeneviä jäseniä.”

Kehittämisessä tarvitaan maksumiehiä eikä komiteakaan aikakautensa ajatustavalle uskollisena uskaltanut suosittaa valtiota vastuunkantajaksi, vaan pitäytyi kunnallisen köyhäinhoidon varaan:

”Painavat syyt vastustavat, kuten tunnettua, köyhäinhoidon siirtämistä valtion huostaan. Täydellä syyllä on huomautettu, että jos valtio ottaisi köyhäinhoidon asiakseen, tulisivat köyhäinhoidon kustannukset kohoamaan, samalla kun köyhäinhoito varmaankin kävisi leväperäisemmäksi.”

Hyvää tarkoittava kohta — tarkoituksenmukaista hoitoa — komiteamietinnössä jäi siten kuolleeksi kirjaimeksi, sillä vammaisen olisi tar-

Mikaël S...
vanhana. Lähinnä kaipa-
nmat, siskot ja veljet. Hau-
mitetaan Suoniemen hautaus-
maahan tk. 25 pñä klo 9.30.

Raajarikkoyhdistys perustettu Tampereella.

Tampereen kaupungintalon juhla-
salissa pidettiin äskettäin kokous,
johon oli saapunut asanharrastajia
Tampereen huoltolautakunnan kut-
susta käsittelemään raajarikkoisten
yhdistyksen perustamista Tampe-
reelle.

Kokouksen avasi kaupungin huol-
totoimen johtaja Emil Viljanen, joka
toimi sitten kokouksen puheenjohta-
jana. Sihteerinä oli Einari Autero,
Nokialta. Asiasta esitti alustuksen
raajarikkoisten Helsingin yhdistyk-
sen asiamies Jussi Saarinen, joka
esitti mitä etuja raajarikkokisilla oli-
si yhteistoiminnasta ja oman yhdis-
tyksen perustamisesta. Kokous päät-
tikin yksimielisesti perustaa Raaja-
rikkoyhdistys-nimisen yhdistyksen,
jonka toimialueena on Tampere lähi-
ympäristöineen. Jäsenmaksuksi mää-
rättiin 10 mk. vuodessa varsinaisilta
jäseniltä ja kannattajajäseniltä 25
mk. vuodessa. Yhdistyksen puheen-
johtajaksi valittiin Urho Lehtonen ja
varapuheenjohtajaksi Einari Autero
sekä muiksi johtokunnan jäseniksi
Eino Sndell, Mikko Holma ja Rau-
ha Järvinen, varajäseniksi Anna-
Liisa Lempiäinen ja Helmi Sohlman.

Valitun johtokunnan tehtäväksi an-
nettiin uuden kokouksen koollekutsu-
minen toukokuun alussa ja tullaan
tässä kokouksessa järjestelemään yh-
distyksen lähimmän ajan toimintaa.

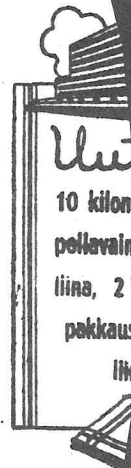
noen kansanvallan tuhoaminen. Sil-
lä voimassa oleva valtiojärjestyk-
smeihin ei tunne kansanäänestys-
kaikkein vähimmin se edellyt-
mistösoraa, johon oikea

OTK

hoista

hyvin

rinen ja

Kaikista
osuusliik

Osuusliike Voim
Jämsän Osuus
Keski-Satakun
Korkeakoski
Kuluttajien
Luopioinen
Mänttä

vinnut niin hoidossaan kuin koulutuksessaankin erikoistoimenpiteitä ja niin hänen auttamisensa oli edelleenkin hyväntekeväisyyden varassa.

Vammaishuolto ei vuosisatamme alkukymmenillä muutenkaan ollut aktuelli. Elämästä selviytymisessä kun luotettiin vielä paljolti lihaksiin kuin myös aseisiin. Niinpä 1930-luvulle saakka suomalaisessa yhteiskunnassa eli kansanosa, jolle mitkään lait eivät tehneet oikeutta ja jonka toimeentulo oli vaikea. Ainoaksi turvaksi jäi vuoden 1922 Köyhäinhoitolaki, jota sen armeliaisuusluonteen vuoksi välteltiin.

Kolmekymmentäluku kuitenkin korjasi jotakin: työväentapaturmalaki säädettiin 1935, samoin korvaukset liikennetapaturmasta ja vuonna 1938 uusittiin lakia sotapalveluksessa saadun vamman korvaamisesta. Ne eivät kuitenkaan taanneet vähimmäistoimeentuloa eivätkä myöskään auttaneet työ- tai ansiomahdollisuuksien paranemisessa.

Kolmekymmentäluvun puoliväli enteili jonkinlaista suojasäätä ennen seuraavan vuosikymmenen myrskyä. Pulavuodet olivat väistymässä, pahimmat poliittiset intohimot laantuneet ja tasavallan laatuaan ensimmäinen ns. punamultahallitus, johon v. 1918 hävinnyt osapuoli kelpuutettiin mukaan aloitti toimensa 12. maaliskuuta 1937.

Kuukautta myöhemmin alkoi Tampereella tapahtua...

”Kyllä mää muistan sen, miten tää Sandell kävi puhumassa mun isälleni, joka oli invalidi, että semmottinen yhdistys pitäisi saada, joka ajaisi niitten omaa asiaa, mutten mää sitä silloin sen kummemmin ajatellut, kun itte olin nuori, mutta kun sitte itte vammauduin, niin sitä alkoi ajatella asiaa toisella tavoin...”

10

TYÖN JA TAISTELUN VUOSIKYMMEN

MAANANTAI 12. HUHTIKUUTA 1937

Maailma nilkutti eteenpäin!

Kohu Edward VIII:n kruunustaluopumisesta Mrs. Wallisin tähden oli jo laantunut, mutta Espanjan sisällissota antoi lehtien etusivuille katetta. Francon joukot olivat muutaman kukkulan päässä Bilbaosta, Madridista taisteltiin verisesti ja englantilainen taisteluristeilijä HOOD suojasi brittiläisen imperiumin meriliikennettä Baskien rannikolla.

Italialaiset teloittivat abessinialaisia varakuningas Grazianin murhayrityksen johdosta, Ernst Thälmann on ollut jo neljä vuotta natsien vankina Saksassa, Stalin on Kremlin vanki ja Voroshilov päivän nimi Neuvostoliitossa ja 160 MW:n Syvärin voimalaitosta on ryhdytty rakentamaan.

USA:ssa Grenadassa on kaksi neekeriä hirtetty lyhtypylväisiin valkoisen liikemiehen murhasta, minkä jälkeen ruumiit poltettiin roviolla.

Professori A. K. Cajanderin ns. punamultahallitus on istunut jo kuu-kauden, Helsingin valtauksen vuosijuhlaa valmistellaan ja Tammerkoski on kuivillaan Alakosken patotyömaan johdosta...

Tässä uutisilmastossa kokoontui pienen lehti-ilmoituksen perusteella joukko invalideja ja heidän tukijoitaan Tampereen kaupungintalolle kello 7 ip.

Siitä laadittu pöytäkirja kertoo seuraavan:

Pöytäkirja tehty Tampereen raajarikkoyhdistyksen perustavassa kokouksessa Tampereen kaupungintalolla 12. pv. huhtikuuta 1937. Puhetta johti toimitusjohtaja Emil Viljanen ja pöytäkirjaa piti maalari Einari Autero. Saapuvilla oli 13 henkeä.

1 p

Kokouksen avasi toimitusjohtaja E. Viljanen, lausuen läsnäolijat tervetulleiksi.

2 p

Kokouksen virkailijoiksi valittiin puheenjohtajaksi E. Viljanen ja sihteeriksi E. Autero.

3 p

Raajarikkoisten työkotiyhdistyksen sihteeri Jussi Saarinen esitti alustuksen raajarikkoisten asemasta maassamme korostaen yhteistoiminnan välttämättömyyttä raajarikkoisten kesken; ehdotti että Tamperetta ja sen ympäristöä varten perustettaisiin yhdistys, johon raajarikot ja muut asianharrastajat voisivat liittyä edistääkseen heidän henkistä ja aineellista hyvinvointiaan.

Asiasta käydyn vilkkaan keskustelun aikana kaikki puhujat olivat yksimielisiä yhdistyksen tarpeellisuudesta.

4 p

Kokous päätti yksimielisesti perustaa yhdistyksen nimellä ”Tampereen Raajarikkoyhdistys”. Tämän jälkeen luettiin ja hyväksyttiin yhdistyksen perustamiskirja ja siihen liittyvät säännöt.

5 p

Jäsenmaksun suuruudeksi ehdotettiin varsinaisilta jäseniltä Smk. 10:- vuodessa, myöskin ehdotettiin Smk. 15:-. Asiasta äänestettyä tuli 7 äänellä 4 vastaan päätökseksi, että kuluvalta vuodelta kannetaan jäsenmaksua kymmenen (10) markkaa varsinaiselta jäseneltä. Kannatusjäsenten jäsenmaksuksi päätettiin yksimielisesti kaksikymmentäviisi (25) markkaa vuodelta.

6 p

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin: Urho Lehtonen, varapuheenjohtajaksi Einari Autero, johtokunnan varsinaisiksi jäseniksi Eino Sandell, Mikko Holma ja Rauha Järvinen; varajäseniksi Anna-Liisa Lempiäinen ja Helmi Sohlman.

7 p

Tilintarkastajiksi valittiin Oskari Oja ja Emil Viljanen, varalle Uno Katajamäki ja Lauri Toivonen.

8 p

Seuraava kokous päätettiin pitää sunnuntaina 2. pv. toukokuuta kello 11.

Tämän kokouksen pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin koko ajan läsnäolleet Uno Saarinen ja Lauri Penttilä.

Einari Autero
siht.

Edellä olevan pöytäkirjan olemme tarkastaneet ja havainneet kokouksen kulun mukaisesti kirjoitetuksi.

Uno Saarinen Lauri Penttilä

Perustavan kokouksen jälkeen piti samassa paikassa johtokunta järjestäytymiskokouksensa puheenjohtajanaan Urho Lehtonen. Läsnä olivat myös varajäsenet. Kokous valitsi yhdistyksen sihteeriksi Eino Sandell'in ja rahastonhoitajaksi ja jäsenkirjuriksi Anna-Liisa Lempiäisen. Yhdistyksen nimenkirjoittajiksi veloitettiin puheenjohtaja ja sihteeri yhdessä.

Viranomaisille päätettiin jättää heti ilmoitus yhdistysrekisteriin ja jokainen jäsen veloitettiin tuomaan seuraavaan kokoukseen mainetodistuksensa.

Toimintansa tukemiseen kokous päätti pyytää Tampereen kaupungilta 1.000 markkaa ja Pohjois-Pirkkalan kunnalta 1.000 markkaa, koska yhdistyksen jäseniä oli myös Pohjois-Pirkkalassa. Perustavan kokouksen luennoitsija Jussi Saarinen Helsingistä ilmoitti jättävänsä myyntiin Tampereelle 5.000 kpl Raajarikkoisten Työkotiyhdistyksen 5 mk:n hintaisia arpoja toivoen jäsenten apua niiden myynnissä.

Yhdistyksen ensimmäiseksi tehtäväksi tuli luonnollisesti jäsenten ja varain hankinta. Ei riittänyt, että asiaa tuotiin tunnetuksi lehtien palstoilla — jäseniä kerättiin sananmukaisesti käteen tarttuen:

”Mää olin silloin Verkatehtaalla, kun mun käteni tarttu semmoisen laikan akseliin, joka meni kakstuhatta kierrosta minuutissa — hihasta meinaan sieppas... Menin kattoon ja lattiaan ja sairaalassa mää sitten heräsin. Neljätoista kuukautta meni ennenkun parani ja käsi on tämmönen kun on. Asun sillon tua Järvensivulla niinkun tämä Holman Mikkokin ja se tuli mulle puhuun, että meillä on tämmönen yhristys, jotta tules mukaan. Sitä kokoonnuttiin silloin Mustanlahrenkarulla siä Raittiustalolla... Se taisi olla yövarti- ja ammatiltaan se Mikko, mitä muuta semmottinen ykskätinen mies sai — töitä meinaan...”

Tampereen kaupunki oli myötämielinen: myönsi heinäkuussa 1937 anotun 1.000 markkaa. Pohjois-Pirkkala vierasti ajatusta, mikä olikin odotettua, ennakkoluujoja oli itsellään vammaisillakin.

Mutta pää oli avattu: ajatus vammaisten omasta yhdistyksestä otti tulta muuallakin Suomessa. Turkuun perustettiin yhdistys vain kolme päivää myöhemmin, Kuopioon kahden viikon kuluttua, Ouluun ja Kemiin marraskuulla ja Lahteen joulukuulla...

Varainhankinta oli oma lukunsa. Jäsenmaksu jäsenkortteineen tuotti yhdistykselle ensimmäisenä vuonna 12 mk hengeltä. Kokoushuoneiden vuokrakin jouduttiin usein maksamaan omasta pussista ja johtokunta kokoontui tavallisesti jonkun johtokunnan jäsenen luona. Ensimmäisenä vuonna jäseniä oli jäsenkirjan mukaan 63 — heistä 35 maksavaa, 12 vapaajäsentä ja yksi kannattava jäsen. Vapaaajäsenten näinkin korkea luku kertoo vammaisten taloudellisesta tilanteesta...

”Voi, voi... silloin Tampereella huoltotoimenjohtajana oli Emil Viljanen ja jos minä hänestä jotakin muistan, se taitaa olla kielteis-tä... Hän oli niin tavattoman tarkka kaikessa ja kaikki valittivat, ettei hänen kanssaan tahdo onnistua, emme kai me silloin oikein osanneet. Ei Tampereen kaupunki meiltä koskaan mitään kieltänyt — päin vastoin me saimme, mutta emme sentään sellaisia sum-mia kuin pyysimme. Kyllä niistä nipistettiin pois...”

Lähteminen mukaan yhdistykseen oli monellekin henkilökohtaises-ti vaikeata. Tänäpä vielä elävät, kolmekymmentäluvulla yhdistykseen liittyneet kertovat sen vaatineen heiltä itsekultakin melkoista Jaakopin-painia... Kokouksissa kyllä käytiin, luvattiin myös liittyä, mutta lopul-linen liittyminen saattoi tapahtua vasta vuosia myöhemmin. Ihmisen kun on vaikea luopua ajatuskuvioistaan ja oma ympäristö oli siihen as-ti tavallaan piilotellut vammaisiaan. Eivät ne saaneet näkyä — yksin sen aikuinen kirjoittamaton sääntö julkisessa sanassakin oli: ei kuvia vam-maisista.

”Tää Urho Lehtonen, joka oli meitin ensimmäinen puheenjohta-jamme, oli käsipuoli niinkun Sandellin Einokin ja kerran yks mies pysäytti ne keskellä katua ja kysy, että oottekste veljeksiä, kun on käsi pois... ja kerran kun me joukolla mentiin tuonne Alarantaan, kun siellä yks kauppias lahjoitti meille tavaroita, joista oli ainai-nen puute, niin varmasti me olimme näky, kun me siinä joukolla

Tampereen Raajarikkoyhdistyksen johtokunta vuodelta 1938. Kuvassa vasemmalla Lempi Turunen, Eino Sandell, Emil Lahti, Uuno Saarinen, Einari Autero ja Urho Lehtonen.

mentiin: yks heilu yhtäälle, toinen toisaalle ja semmonen vanha mies tulee meittiä vastaan ja ja sillä oli silmälasit päässä, niin se äkkiä pisti toiset lasit silmillensä ja katto tollai, niin mää sanoin siitä ohimennessäni, ettei tämmöttiä oookkaan...”

Huumori oli se kukkanen, jota itsekunkin oli kasteltava ja mikä tärkeintä: kaltaistensa joukossa unohti itsensä ja toisaalta oppi hyväksymään itsensä.

Kahden takeltelevan alkukokouksen jälkeen pidettiin 19. syyskuuta yhdistyksen ohjelmallinen kokous Voiman juhlasalissa ja nyt tilaisuuteen oli saapunut noin 60 henkeä. Kuorolaulun ja lausunnan välissä puhuivat huoltotoimenjohtaja Emil Viljanen ja E. K. Kalervo Helsingistä.

Viimemainittu alusti kysymyksen valtakunnallisesta Invalidien liiton tarpeellisuudesta ja kertoi, miten vastaavat järjestöt ulkomailla ovat saaneet järjestäytymisen avulla invalidien oloihin paljon parannusta. Johtaja Viljanen tuki puheessaan Kalervoa ja kokous päättikin jättää ajatuksen Helsingin yhdistykselle edelleen kehitettäväksi.

Lokakuun 24:n päivän yleisessä kokouksessa sihteeri Eino Sandell kertoi eri tehtaille lähetetyistä kirjelmistä, missä pyydetään kankaan pa-

loja ja Finlayson onkin lähettänyt 4 kilon paketin. Tämän johdosta päätettiin perustaa ompelukerho, jonka kokoonkutsujaksi nimettiin Lempi Turunen. Ompelukerho perustetaan heti, kun sopiva huone löytyy.

Sama kokous päättyi ajatukseen, että mahdollisesti perustettavan 'liiton' toimiin ja hallintoon olisi saatava yksinomaan raajarikkoja, sillä he itse parhaiten käsittävät oman asemansa'.

Vuoden 1937 viimeinen yleinen kokous ja sitä edeltänyt johtokunnan kokous pidettiin 5. joulukuuta Raittiustalolla. Kokouksessa todettiin yhdistyksen tulleen merkityksi yhdistysrekisteriin ja luettiin Helsingin Raajarikkoisten Työkotiyhdistyksen kirjelmä, jolla yhdistystä pyydetään valitsemaan edustajat perustamaan Suomen Invalidien Liittoa. Johtokunta esitti lähetettäväksi kolme edustajaa, joista yhden matkan kustantaa liitto ja kaksi Tampereen yhdistys. Yleinen kokous lisäsi kokousedustajiin vielä yhden ja valituiksi tulivat: Urho Lehtonen, Eino Sandell, Eemeli Lahti ja Einari Autero. Omalla kustannuksellaan lupautuivat matkustamaan Lempi Turunen ja Lauri Penttilä.

Perustamisvuoden päätti yhteinen joulujuhla Raittiustalolla. Läsnä oli satakunta henkeä. Juhlatoimikunta oli lähettänyt kaupungin tehtaille ja liikkeille 35 kirjelmää pyytäen ravintolatarpeita, makeisia, hedelmiä ja tupakkaa. Kaikkea saatiin paitsi tupakkaa. Kutomotyöväen sekakuoro lauloi, Tampereen Työväenyhdistyksen Naisvoimistelijat esiintyivät ja muusta ohjelmasta huolehti Nekalan siirtolapuutarhayhdistyksen huvitoimikunta. Kaikki kahvitettiin, lapset saivat joulupukilta paketin ja juhlat tuottivat yhdistykselle 384:75 markkaa voittoa.

Vuodelle 1938 lähdettiin suurin toivein — olihan tähtäimessä valtakunnallisen Suomen Invalidien Liiton perustaminen.

YHDISTYS ON YHTÄ HYVÄ KUIN ON SEN SIHTEERI

Mihin tahansa yhdistykseen pätee yllämainittu sanonta. Tampereen Raajarikkoyhdistyksen ensimmäisenä sihteerinä Eino Sandell — jäsennumeroltaan kakkonen — edusti parhaimmistoa. Hänen ansiotaan paljolti on yhdistyksen ripeä nousu alkuvuosista lähtien.

”... Eino osas ottaa ihmisen. Muistan miten hän sai minutkin mukaan... ujon maalaispojan, joka häpes omaa olemistaan. Oli jotenkin isällinen ja tavattoman huumorintajuinen. Kun jälkeen päin ole katsellut noita vanhoja valokuvia yhdistyksen alkuajoilta, niin kaikissa hänellä on suupielissäänsä semmoinen hienoinen hymy — etten sanoisi ilkikurinen... Eino oli kuoromiehiä ja aina valmis esiintyyn ja uimaan vallan peto. Ne oli kuuluja ne uimareissut, mitä Eino teki Viikinsaareen ja takaisin. Vaikkei sillä ollut kuin se yksi käsi, niin se meni sillai kylkimyyryä ja lujaa...”

Eino Sandell syntyi 1899 ja kevättalvella 1918 hän puolusti Tamperetta tykkinsä takana Kalevankankaalla.

”On yks tarina, jonka hän on itte kirjottanut ja mää taidan porata, kun sen kerron... Ne oli kumminkin siä Kalevankankaan haudausmaalla piiritettyä ja se ruotsalaisten vapaaehtosten ryhmä teki niinkun piston sinne ja tuhos sen tykin. Se oli ottanut kiväärin ja vähän aikaa se taistelu jatku ja sitten tuli räjähtävä kuula siihen olkaan... Sitten tuli toinenkin, mistä se meni tajuttomaks ja niin ruumiskasaan, kun se taistelu loppu. Täällä oli yks tunnettu tamperelainen lääkäri, joka oli sen sieltä pelastanut. Kuuli valitusta sieltä ruumiskasasta. Tavallisesti ne heitettiin monttuun, mutta sattuu oleen inhimillinen lääkäri ja hoiti sairaalaan. Sinne sairaalaan hänen äitensä toi ruokaa, tamperelainen kun oli ja hän voi siellä aika hyvin, mutta niillä toisilla oli ollut kurjempaa. Kauhee tappelu oli syntynyt niistä silakanpäistä, joita häneltä jäi...”

Elämänuran löytämisessä sairaalasta pääsyn jälkeen oli vaikeuksia. Oikea käsi oli amputoitu ja käsivarsinauhakin oli ollut punainen! Eino Sandell elätti itseään mm. ompelukoneasiamiehenä ja tapasi tulevan vaimonsa, Hildan, josta oli sitten tuleva hänen ’oikea kätensä’ Raittiustalolla.

Tampereen seudun invalidien toimisto Kuninkaankatu 36. Kuvassa vasemmalta Hilda Sandell, Eino Sandell, Matti Kuivanen ja Kauko Kaunisto.

”Olin kahdentoista kun oma äiteni kuoli ja hoidin viittä nuorempaa siellä Hämeenkyrön Tulkkilassa, semmoisessa pienessä mökissä. Lähdin sitten piikoon Tampereelle ja olin jo Finlaysonilla, kun tapasin tän Einon siä Raittiustalolla. Oltiin yhdessä järjestötoiminnassa ja kyllä sieltä moni muukin, hihihii, löysi toisensa. Eino oli sitten järki sisukas ja sano mulle aina, etten mää hevin kuole, kun jo kerran kuollu olen... sieltä ruumiskasasta oli esiin mönkinyt. Teki kaiken sillä yhdellä kädellensä ja meillä oli siirtolapuutarhamökki tuolla Nekalassa. Mää kiusottelin, ettet sää sitä mökkiä tekeen pysty, niin se vallan suuttu ja sano, että kyllä tekee. Kauhee känsäkin oli keskellä kämmentä, kun ensin löi sen naulan kämmenellensä puuhun ja vasta sitten rupes vasaroitteen...”

Eino Sandell toimi yhdistyksen ensimmäisenä sihteerinä vuoteen 1942 ja siirtyi sitten yhdistyksen liiketoimen johtajaksi ja toimistonhoitajaksi huhtikuulle 1952 saakka. Hän oli synnynnäinen organisaattori ja myyntimies. Kun Invalidien Kivihioimo perustettiin Helsinkiin, Eino Sandellin aina pohjoisinta Suomea kattava myynti oli niin tehokasta, että hioimoa piti heti laajentaa.

Eino Sandell starttaa ylhäällä vasemmalla Suomen siviili- ja asevelvollisuusinvalidien liiton uintimestaruuskilpailuissa v. 1943 Keijärvellä.

”... muistan hyvin ne kivihiomon tuotteet. Hiomo oli Siviili- ja asevelvollisuusliiton alainen ja täällä Tampereella Eino Sandell markkinoi niitä tuotteita. Oli vuolukiveen istutettuja pienoislipputankoja, viirejä, oli kaikenlaisia ruukkuja, maljoja, tuhkakuppeja ja olipa sähkölämmittinkin. Niitähän näkee nykyisinkin mutta ovat metallista valmistettuja ja öljy sisällä. Tämä oli vuolukivestä, hiekkaa sisällä ja minusta se kyllä oli aikaansa edellä. Asuimme mieheni ja minä talossa, jossa oli puulämmitys ja minulla nuorena äitinä oli tälle lämmittimelle ihan valtavan hyvä käyttö — missään ei vauvanvaipat kuivuneet niin hyvin kuin tämä lämmittimen päällä...”

Eino Sandellin ensisijainen tehtävä oli haalia yhdistykselle rahaa, hankkia yhdistykselle uusia jäseniä ja viedä ajatusta yhteenkuulumisesta eteenpäin. Kaikissa näissä tehtävissään hän onnistui, vaikka menneisyyttä kyllä käytettiin joskus häntä vastaan. Vuonna 1953 hän siirtyi Tampereen kaupungin palvelukseen, toimi aluksi vartijana, sittemmin liikennelaitoksella tarkastajana. Eino Sandell kuoli syksyllä 1965 — hän kaatui syksyn liukkailla ja kun oikealla puolella ei ollut kättä kaatumista pehmentämässä, pää osui särmikkääseen kiveen ja kuolema tuli heti.

ISTUN TÄHÄN JOTTA NÄYTÄN ISOMMALTA...

Näin tapasi sanoa Tampereen Raajarikkoyhdistyksen perustajajäsen numero 3 Einari Autero Nokialta. Hän sananmukaisesti joutui olemaan polvillansa elämänsä 65 vuodesta 58 vuotta, mutta henkisesti polvillaan — ei koskaan.

Einari Autero pyrki 7-vuotiaana kiertokouluun mennessään liikkuvaan junaan. Käsien ote piti mutta jalat lipsahtivat ja poika putosi kiskoille. Molemmat jalat amputoitiin 7 senttiä polven alapuolelta.

Elämä ei poikaa lannistanut, vaikka kansakouluun meno onnistui vasta 11-vuotiaana. Ensin oli opeteltava kävelemään: aluksi takapuoli maata laahaten, sitten käsien varassa kontaten ja lopuksi kainalosauvoilla. Kun opetteluun liittyi kova sisu, Einari oli jo koulun toisella luokkalla koulun paras hiihtäjä — ja hiihtämistä hän harrasti vielä aikuisvuosinaan — sukset vain olivat kiinni jalantyingissä erikoissiteillä.

Heti kansakoulun jälkeen oli hakeuduttava töihin, koska ainoana huoltajana oli äiti. Hän oli jopa metsätoissa ja opetteli maalarinammatin pyrkien 1939 Ammattienedistämislaitoksen maalarikurssille, mutta joutui lopettamaan sen liian raskaana. Opiskelu kun tapahtui terveitten ehdoilla. Mutta maalarina hänet Nokialla tunnettiin, jopa niin, että hiljattain televisiossa esitetyssä ohjelmassa maalari-Autero sukeltautuu esiin Nokian paperitehtaan ammattiosaston Jumalauta-Jokisen repliikissä, kun hän näki Auteron työn touhussa tehtaan katonrajassa:

— Jumaa-lauta, on tehty miehelle liian korkeet telineet, kun on pitänyt jalat katkasta!

Sanassa sanotaan, että Taivas on Jumalan valtaistuin ja Maa hänen astinlautansa. Talonpoikaisjärjellä maasta taivaaseen on siis säärenmitta. Puuttuva säärenmitta ei tuonut Einari Auterolle taivasta yhtään lähemmäksi, päinvastoin teki maallisen elämän joskus helvetiksi. Hän oli jo perheellinen mies, kun hänen vaimonsa sairastui, joskus vuonna 1938. Näin hän kertoo itse INVALIDITYÖ 5—6/1942 sivulla 5:

”... minun oli jätävä työstä kotiin, kun vaimoni joutui sairaalaan leikattavaksi. Pyysin apua huoltolautakunnalta, sillä rahaa ei ollut yhtään. Minulle vastattiin: teillähän on sika, syökää se! Kun olin yrittänyt kasvatella sikaa suuren perheen talven varaksi, niin tuntui raskaalta myydä se muita elintarvikkeita saadakseen, mut-

Einari Autero suksilla ja pyörällä — myöhemmin kulkuvälineenä oli Renault Dauphine. Myöhemmin ikävuosina hänelle ehdotettiin proteeseja, mutta ne olivat hänen mielestään menettäneet merkityksensä — hän katsoi maailmaa aina silmiensä tasalta.

ta eihän siinä mikään auttanut. Myin porsaasta puolet ja sillä tavalla pääsin lasten kanssa taas vähän aikaa eteenpäin. Asiaan vaikutti se, että meille oli hankittu radio lasten vuoksi. Minulle sanottiin suoraan, että jos luovutat radion pois, niin voidaan avustaa. Minä olin kuitenkin sitä mieltä, että se ei ollut oikea menetelytapa, minkä vuoksi kirjoitin lääninhallitukseen, mikä johtikin lopuksi siihen, että minulle myönnettiin 500 markkaa kuukaudessa siksi ajaksi, jonka vaimoni joutui viettämään sairaalassa. — Tuota tiukempaa ja ikävämpää aikaa en juuri muistakaan.

Sen kuitenkin haluan sanoa, etteivät taloudelliset vaikeuteni suinkaan johtuneet lasten lukumäärästä, vaan aivan ulkonaisista, voittamattomista syistä. Pienenä lapset kuluttavat suhteellisen vähän ja alkavat suurempina olla yhdellä ja toisella tavalla avuksi. Lapset

sitäpaitsi estävät ihmistä henkisesti ja muuten vajoamasta tylsyyteen ja toimettomuuteen, kannustavat yrittämään kaikkensa. Velvollisuudentunto kasvaa henkisesti terveessä ihmisessä sitä mukaa kuin väkikin. Tunnustan suoraan, että yhteisymmärrys minun ja perheeni välillä aina on ollut hyvä...”

Einari Auteron perheessä oli yhdeksän lasta. Hän urakoi koulujen maalaustöitä yhdessä varttuvien poikiensa kanssa, mutta invaliditeetistä ei maksumielessä ollut hyötyä — päinvastoin sanottiin päin naamaa, ettet-hän sinä voi täyttää vaatia, kun et itsekään täysi ole, pudotas hieman sitä urakkaasi. Maalarin ammattia Autero harrasti 16 vuoden ajan, kalakaupan lopulta voittaessa.

Mutta sen paremmin maalarintyöt kuin kalakauppakaan eivät estäneet häntä paneutumasta muiden kohtalotovereittensa asioihin. Jos kokous pidettiin Tampereella, hän lähti sinne piittaamatta säästä — usein yhdellä kädellä veivattavalla polkupyörällään.

”... me liikuimme Einarin kanssa paljonkin näissä invalidien asioissa ja viihdyimme toistemme seurassa ehkä juuri siksi, että me ajattelimme monesta asiasta samalla tavalla. Einari oli suruton poika, maalari ja kalakauppias, jolla oli topakka vaimo, joka piti kurissa niin perheen kuin Einarinkin... Einari liikkui tuolloin jo autolla, jossa oli erikoispolkimet, mutta hän kulki polvillaan, oli polviensa alla semmoiset erikoistyynt ja hän näytti seisoessaan luonnollisesti pieneltä, mutta istuessa — ihan totta — istuessa hän oli suurempi kuin muut. Hän vitsailikin, että istun, jotta näyttäisin isommalta... Kun sotien aikana ja sen jälkeen proteesitekniikka oli huikeasti kehittynyt sitten Einarin vammautumisen, hänelle olisi voitu sovittaa proteesit, mutta hän lienee niin sopeutunut osaansa ja tottunut liikkumaan polviensa varassa, ettei uudella liikkumistavalla ollut hänelle enää merkitystä.”

Lukuisat 1930- ja 1940-luvulla yhdistykseen liittyneet jäsenet yhtäpitävästi korostavat, että yhdistyksen sieluna oli kolmivaljakko: Sandelin pariskunta ja Einari Autero. Vammaisen asema ja sen nostaminen oli heille kohta enemmän kuin oma perhe. Invalidiliiton silloinen järjestösihteeri muistelee keskustelua Einarin autossa matkalla Aitorannasta Tampereelle. Tapahtuma on kirjattu kesällä 1959:

”Siinä ajaessamme kohti Tamperetta kerroin hänelle ajatelleeni esittää, ettei luento- ja retkeilypäiviä järjestettäisi joka vuosi, korkeintaan joka toinen. Oli viittä vaille, etten heti saanut turpiini, siksi pontevasti Autero vihastui retkeilypäivien puolesta selittäen, että tekisin korvaamattoman tappion niille uskollisille retkeilypäivillä kävijöille, jotka vuodesta toiseen saavat näissä — ja vain juuri näissä tilaisuuksissa — ainoan mahdollisuuden tavata tovereitaan eri puolilta Suomea... Se on perinne, josta emme luovu, usko nyt...”

Jo alunpitäen sekä Eino Sandell että Einari Autero kuin muutkin johdokunnan jäsenet olivat yhtä mieltä siitä, että oman asian edistämiseksi kaikki tieto yhteiskunnasta on paikallaan. Siksipä aivan alkuvuosina yhdistyksen toimintaan tulivat erilaiset opintokerhot. Oppiaineina olivat yhteiskuntaoppi, valtiolliset ja kunnalliset huoltolait sekä järjestötoiminta.

Einari Autero olikin kotipaikkakunnallaan Nokialla varsin käytetty kyky. Erityisesti opintotoimi oli hänen sydäntään lähellä ja hän toimikin monet vuodet koululautakunnassa, sen puheenjohtajana ja sihteerinä.

Tinkimätön hän oli loppuun asti. Kun Tampereen seudun invalidien uudet toimitilat v. 1965 olivat valmistuneet, Einari Autero oli joutunut sairaalaan.

”... poikkesin sairaalassa Vaaria katsomassa ja hän oli tullut niin paljon voimiinsa, että hän puhui minulle parin tunnin ajan — heilälähän oli meneillään kalustohankinnat uuteen kerhohuoneeseen. Tarjoukset niistä oli jo saatu ja hän oli mukana siinä toimikunnassa. Vaari antoi hyvin täsmällisiä suullisia ohjeita, mitä pitäisi tehdä —jotenkin sitä voimaa oli kertynyt aivan viime hetkille... Lupasin tehdä parhaani, vaikken tiennyt, mitä mahdollisuuksia minulla olisi ollut siihen kalustamiseen sekaantua. Seuraavana päivänä hän lähti...”